

سقیفه

ریشه ها، معیارها و پیامدها

نگارش

استاد محقق

آیت الله العظمی جعفر سبحانی

مؤسسه امام صادق علیه السلام

سبحانی تبریزی، جعفر، ۱۳۰۸ -
سقیفه؛ زمینه‌ها، معیارها و پیامدها / جعفر سبحانی. - قم: توحید قم، ۱۳۹۲.
۲۳۲ ص.

ISBN: 978 - 600 - 93750 - 2 - 8

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیفا.
کتابنامه: ص ۲۲۵ - ۲۳۲، همچنین به صورت زیر نویس.
۱. سقیفه بنی ساعده، ۲. خلفای راشدین، ۳. علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول،
۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. اثبات خلافت، ۴. فاطمه زهراء علیها السلام، ۸؟ قبل از
هجرت - ۱۱ ق. تعقیب وایذاء، الف. عنوان.

۲۹۷/۴۵۲

BP۲۲۳/۵۴

اسم کتاب: سقیفه؛ زمینه‌ها، معیارها و پیامدها
نگارش: آیت الله العظمی جعفر سبحانی
چاپخانه: مؤسسه امام صادق علیه السلام
ناشر: انتشارات توحید قم
تاریخ: ۱۳۹۲
چاپ: اول
تعداد: ۱۰۰۰

موسسه امام صادق علیه السلام ۳

مسلسل انتشار: ۳

مرکز پخش

قم - میدان شهدا، مؤسسه امام صادق علیه السلام

☎ ۷۷۴۵۲۵۷ : ۰۹۱۲۱۵۱۹۲۷۱

<http://www.imamsadiq.org>

<http://www.tohid.ir>

www.shia.ir

فهرست مطالب

پیش گفتار ۱۳

۱. خلافت اسلامی و منطق قائلان به تنصیب

پیش بینی حکومت در میان مسلمانان ۱۸

شیوه حکومت پس از رحلت پیغمبر ۱۸

۱. حدیث غدیر ۱۹

۲. آیه ولایت ۲۰

۳. حدیث منزلت ۲۲

۴. حدیث «ولئى كل مؤمن» ۲۵

۲. خلافت اسلامی و منطق قائلان به انتخاب

گزینش عمومی در جامعه قبیله‌ای ۲۵

انتخابات عمومی و جامعه قبیله‌ای ۲۷

شیوه انتخاب دیگر خلفا ۲۸

انتخاب خلیفه سوم از طریق شورا ۳۰

۳. مثلث شوم و واگذاری جانشینی به امت

خطر دو امپراتوری ۳۲

۳۳	خطر نفاق از داخل
۳۵	نتیجه‌گیری
۳۷	فقدان تجربه در گزینش خلیفه

۴. گزینش خلیفه از طریق شورا

۴۰	آیه نخست
۴۳	آیه دوم
۴۶	سور باز و سه‌سها

۵. گزینش خلیفه از طریق بیعت عمومی

۵۳	بیعت مسلمانان با پیامبر ﷺ برای تعیین حاکم نبود
۵۳	۱. پیمان عقبه
۵۴	۲. بیعت رضوان
۵۵	۳. بیعت با زنان
۵۶	بیعت و کشف افکار عمومی
۵۷	پاسخ یک سؤال

۶. علل پیدایش دو اندیشه در کتاب‌های کلاسی

۶۲	دامنه مسئولیت حاکم در نظریه گزینش
۶۵	دامنه مسئولیت حاکم در دیدگاه تنصیف
۶۵	۱. بیان احکام و فروع نوظهور
۶۷	پاسخ یک سؤال

۲. تفسیر قرآن مجید ۶۹

۳. حفظ دین از تحریف ۶۹

۷. منطق حاضران در سقیفه

معزز گزینش خلیفه در منطق سعد ۷۴

میار گزینش خلیفه در سخنان ابوبکر ۷۷

ایجاد تزلزل در میان جبهه متحد و انصار ۷۸

لحظات حساس ۷۹

علل شکست جبهه متحد ۸۱

ارزیابی بیعت سقیفه از دیدگاه مؤمنان رضی الله عنه ۸۳

۸. پیامدهای بیعت

رهایی از دست سعد بن عبادہ ۸۷

دعوت بنی هاشم به بیعت ۸۹

یورش به خانه وحی ۹۰

مدینه در حکومت نظامی ۹۳

۹. چرا بیعت علی رضی الله عنه نادیده گرفته شد؟

قرآن و نافرمانی برخی از یاران ۱۰۰

نافرمانی برخی از یاران در روایات ۱۰۳

رویداد روز پنجشنبه ۱۰۶

۱۰. شیوه حکومت اسلامی در عصر غیبت

- ۱۱۹ مقبولیت و مشروعیت حکومت
 ۱۲۰ تأکید بر مکتبی بودن چرا؟
 ۱۲۴ راه مکتبی شدن حکومت

پس لوزدهای سقیفه

- ۱۳۱ وحدت اسلام و واقع گرایی
 ۱۳۵ حوادث تاریخی پس از رحلت پیامبر ﷺ
 ۱۴۳ اول: عصمت حضرت زهرا در کلام پیامبر ﷺ
 ۱۴۷ دوم: جایگاه واقعی حضرت زهرا ﷺ در قرآن و سنت

۱. تاریخ نگاران از نجوم و تهجدات دستگاه خلافت

به خانه فاطمه ﷺ خوش می‌گویند

- ۱۵۳ ۱. بلاذری و «الانساب»
 ۱۵۵ ۲. ابن قتیبه و «الامامه والسیاسة»
 ۱۵۸ ۳. طبری و کتاب «تاریخ»
 ۱۶۱ ۴. ابن عبد ربّه و «العقد الفرید»
 ۱۶۲ ۵. ابن عبد البرّ و «الاستیعاب»
 ۱۶۳ ۶. ابن ابی الحدید معتزلی و «شرح نهج البلاغه»
 ۱۶۴ ۷. ابوالفداء و «المختصر فی اخبار البشر»
 ۱۶۴ ۸. نویری و «نهاية الارب في فنون الادب»

۹. سیوطی و «مسند فاطمه» ۱۶۶
 ۱۰. متقی هندی و «کنز العمال» ۱۶۷
 ۱۱. دهلوی و «ازالة الخفاء» ۱۶۷
 ۱۲. محمد حافظ بن ابراهیم و «قصيدة عمریه» ۱۶۸
 ۱۳. عمر رضا کحاله و «اعلام النساء» ۱۷۱

۱۴. ابو بکر نسبت به حمله به خانه فاطمه (ع)

۱۵. ابن رن آن اعتراف و اظهار پشیمانی می کند

۱۴. ابو عبید و کتاب «الانوار» ۱۷۵
 ۱۵. نظام و «الوافی بالوفیاء» ۱۷۶
 ۱۶. مبرد و «الکامل» ۱۷۸
 ۱۷. مسعودی و «مروج الذهب» ۱۸۰
 ۱۸. ابن ابی دارم و «میزان الاعتدال» ۱۸۱
 ۱۹. طبرانی و «المعجم الكبير» ۱۸۲
 ۲۰. ابن عبد ربّه و «العقد الفريد» ۱۸۲
 ۲۱. ابن عساکر و «مختصر تاریخ دمشق» ۱۸۲
 ۲۲. ابن ابی الحديد و «شرح نهج البلاغه» ۱۸۲
 ۲۳. جوینی و «فراند السمطين» ۱۸۲
 ۲۴. ذهبی و «تاریخ الإسلام» ۱۸۵
 ۲۵. نور الدین هیتمی و «مجمع الزوائد» ۱۸۸
 ۲۶. ابن حجر عسقلانی و «لسان المیزان» ۱۸۸
 ۲۷. متقی هندی و «کنز العمال» ۱۸۹

۲۸. عبدالفتاح عبدالمقصود و کتاب «الامام علی» ۱۸۹
- در اسناد معتبر تاریخی ۱۹۳
- اسناد معتبر تاریخی ۱۹۵
۱. استدلال عروة بن زبیر به کار عمر بن خطاب ... ۱۹۶
۲. نامه یزید بن معاویه به عبدالله بن عمر ۱۹۸
۳. احادیثی که بخاری و دیگران نقل کرده‌اند ۱۹۹
۴. نامه فاطمه زهرا پس از وفات پدر ۲۰۲
- اسناد معتبر تاریخی - خطبه فاطمه زهرا (ع) ۲۱۷
۱. ابن الفضل ابن طاهر (۲۰۴ - ۲۸۰ هـ) ۲۱۷
۲. ابوبکر احمد بن محمد العزیز جوهری (م ۳۲۳ هـ) ۲۱۹
۳. شریف المرتضی (م ۴۳۶ هـ) ۲۱۹
۴. ابن ابی الحدید (م ۶۵۵ هـ) ۲۲۰
۵. ابوالحسن اربلی (م ۶۹۲ هـ) ۲۲۱
- فهرست منابع و مآخذ ۲۲۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیش‌گفتار

جانشینی بر گرامی علیه السلام از موضوعاتی است که اندیشه عالمان اسلامی را به خود مشغول کرده و کمتر کتاب کلامی است پیرامون آن بحث و گفتگو داشته باشد. محور سخن در کتابهای شیعی، احادیث و سخنان پیامبر صلی الله علیه و آله در مورد خلافت امیرمؤمنان است و سعی می‌شود تا توان این کتاب کام دلالت آنها بر خلافت تبیین گردد در حالی که محور سخن در کتابهای متکلمان سنی، تبیین سیره صحابه و تابعان در مورد خلافت است. مسلمانان بحث متکلمان، بحث زیربنایی است و در هر دو گروه خاصی برخوردار است ولی در کنار این نوع کنکاش لازم است شرایط اجتماعی و سیاسی هر دو نظریه نیز مورد بررسی قرار گیرد و روشن شود که زمینه برای کدام یک از دو نظریه: «گزینش الهی، یا گزینش مردمی» مساعد بود تا موضوع به صورت جامع الاطراف

مورد تحقیق قرار گیرد.

این نوشته، به دنبال تکمیل بحث‌های متکلمان است و به تبیین زمینه‌های مساعد چه از نظر اجتماعی و چه از نظر سیاسی پرداخته است و خواننده به روشنی درخواهد یافت که شرایط فقط با تنصیص الهی هماهنگ بوده است.

قم - جعفر سبحانی

۱۲ محرم الحرام ۱۴۳۴

برابر ۱۳۹۱/۹/۸

www.ketab.ir